

Tamara Ivančević¹
Nezavisna istraživačica

UDK
81'23:305
343.615-055.2

NASILJE PREMA ŽENAMA, NASILJE NAD ŽENAMA, NASILJE PROTIV ŽENA: KAKO PREDLOG (NE) MENJA KONCEPTUALIZACIJU NASILJA I KONCEPTUALIZACIJU ŽENE

APSTRAKT Temeljnije izučavanje predloga u okvirima kognitivne lingvistike istaklo je važnost kategorije prostora u strukturiranju kako konkretnih, tako i apstraktnih značenja. Istovremena, nedosledna, ali gramatički ispravna upotreba tri predloga u konstrukcijama: „nasilje prema ženama”, „nasilje nad ženama” i „nasilje protiv žena”, nametnula je potrebu za detaljnom analizom ova tri predloga u pomenutim konstrukcijama i sličnosti i razlika između mentalnih predstava koje eventualno postoje kod govornika i govornica srpskog jezika u zavisnosti od toga koji se predlog koristi. Ključno obeležje kognitivističkog pristupa, da prizna uticaj čoveka i njegovog okruženja na formiranje i razvoj značenja, zahtevalo je interdisciplinarni pristup, te kontekstualizaciju i objašnjenja uz pomoć feminističke teorije, imajući u vidu da je fenomen nasilja nad ženama prepoznat, opisan i objašnjen primarno zahvaljujući feminističkom aktivizmu i teoriji. Interakcija jezika i okruženja može stvoriti ili ukazati na pukotine u određenim konceptima koje naročito dolaze do izražaja kada postoji izbor između više jezičkih izraza koji te koncepte bliže označavaju i opisuju. Ovaj rad nastoji da prikaže i pojasni te konceptualne pukotine nastale u međudelovanju jezika i patrijarhalne strukture društva koja stvara specifični vid nasilja – nasilje čija je polna razlika imperativ.

Ključne reči: nasilje, patrijarhat, žene, kognitivna lingvistika, orijentaciona metafora, predlog PREMA, predlog NAD, predlog PROTIV

UVOD

Kognitivistički pristup jeziku podrazumeva postojanje međuzavisnosti jezika, pojmovnog sistema i iskustva, koje proističe iz interakcije čoveka sa svetom koji ga okružuje. To znači da pojmovi nisu izolovani, već se stvaraju

1 E-mail: tamara11060@gmail.com

i razumeju na osnovu neke šire pojmovne strukture kojoj pripadaju (Rasulić 2004, 22). Izjednačavanje značenja sa konceptualizacijom ujedno naglašava aktivnu ulogu čovekovog fizičkog, čulnog, emocionalnog i intelektualnog iskustva i znanja u stvaranju pojmovno-značenjske strukture (ibid., 23; Klikovac 2004, 9), što sugeriše utemeljenost pojmovnog sistema u čovekovom telesnom iskustvu. Ujedno, jezik, kao jedno od osnovnih obeležja čoveka, odražava čovekovu spoznaju, telesnost i društvenost (Stanojević 2013, 15).

Bilo da se u okviru kognitivne lingvistike zauzima stav da su pojmovne metafore prvenstveno deo misaonih procesa, a tek onda jezika u kome se javljaju u vidu jezičkih metaforičkih izraza,² da su one samo jedan od kognitivnih mehanizama (ne nužno najvažniji) ili da njihova uloga u misaonim procesima zahteva dodatne empirijske dokaze, one ostaju značajno uporište istraživanja odnosa jezika i misaonih procesa. Uobičajena definicija pojmovne metafore koja podrazumeva da je ona sistematsko preslikavanje strukture jednog pojma ili pojmovnog domena (izvornog domena) na drugi pojam ili pojmovni domen (ciljni domen) radi razumevanja apstraktnih domena (Lakoff 1993, 206–207), koristi se često uz potkategoriju *strukturne* pojmovne metafore. Važno je napomenuti da se ovaj rad primarno bavi potkategorijom *orijentacione* metafore,³ dakle, pojmovnim metaforama koje omogućavaju razumevanje apstraktnog iskustva u terminima prostorne orijentacije (gore – dole, duboko – plitko, unutra – spolja, napred – nazad, centar – periferija) (Klikovac 2004, 23), na osnovu motivisanosti ljudskog tela i načina na koje čovek funkcioniše u interakciji sa okruženjem.

Za razumevanje orijentacionih metafora ključno je razumevanje slikovnih shema, to jest mentalnih obrazaca ponavljano telesnog iskustva koji nastaju kroz čovekovu percepciju, motoričke delatnosti (kretanje u prostoru, rukovanje predmetima) i emotivni, društveni i istorijski razvoj, i utiču na organizovanje koherentnog pojmovnog sistema (Johnson 1987, xiv, xvi). Ove sheme vide se kao prepojmovne jer nastaju pre nego što su deca u stanju da svoje telesno iskustvo pojmovno predstave i imenuju, ali kasnije, tokom kognitivnog razvoja, te razvoja apstraktnih kategorija, ta struktura

2 Iz ovog razloga one mogu biti izražene i putem gestikulacije, crteža (strip, crtani filmovi, simboli), skulptura, muzike.

3 Pored strukturnih i orijentacionih metafora izdvajaju se još i ontološke pojmovne metafore.

telesnih pokreta i interakcija projektuje se, putem (orijentacionih) metafora, na apstraktne domene (ibid., xv).⁴ Slikovne sheme značajne za ovaj rad jesu VERTIKALNOST i SILA.⁵

Predlozi profilišu odnos dva entiteta spram vertikalne dimenzije, odnosno vertikalna dimenzija služi kao osnova za konceptualizaciju odnosa dva entiteta u prostoru (Rasulić 2004, 44, 95).⁶ Uz to, vertikalna dimenzija služi kao osnova za konceptualizaciju prostornih odnosa koji podrazumevaju stvarnu ili potencijalnu interakciju entiteta–učesnika (ibid., 121). Imajući u vidu da je namera ovog rada da bliže sagleda upotrebe predloga PREMA, NAD i PROTIV u apstraktnoj upotrebi sa imenicama „nasilje” i „žene”, jasno je da se shema VERTIKALNOST mora uzeti u obzir.

Shema VERTIKALNOST je apstraktna struktura koja je u tesnoj vezi sa orijentacijom GORE–DOLE i nastaje na osnovu svakodnevnih iskustava čoveka sa okruženjem – opažanje objekata različitih visina, na različitim visinama i njihovih odnosa (zgrade, mostovi, drveće, osećaj uspravnog/povijenog/horizontalnog položaja tela, penjanje/silaženje stepenicama) (Johnson 1987, xiv), ali i sile gravitacije, zbog koje „nivo zemlje ili odgovarajuća horizontalna površina predstavljaju prirodnu referentnu ravan za vertikalnu dimenziju kao sveprisutnu odrednicu konceptualizovanja izgleda i rasporeda entiteta u prostoru” (Rasulić 2004, 26). Tesna veza sa orijentacijom GORE–DOLE od presudne je važnosti za sagledavanje upotreba predloga NAD, uključujući i konstrukciju „nasilje nad ženama”.

4 Metafora VIŠE JE GORE pokazuje da se domen KVANTITET razume uz pomoć sheme VERTIKALNOST jer su VIŠE i GORE povezani u ljudskom iskustvu na takav način da stvaraju fizičku osnovu za razumevanje apstraktnog – npr., ako se doda tečnost u posudu, nivo tečnosti se *podigne, raste*, a to iskustvo utiče dalje na razumevanje „*rasta cena*” (Johnson 1987, xv).

5 Autor ovu shemu naziva i SKALA. Pored ovih postoje i sheme: SADRŽITELJ, RAVNOTEŽA, STAZA, CIKLUS, VEZA, CENTAR–PERIFERIJA i dr. U knjizi *The Body in The Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason* Mark Džonson navodi 27 slikovnih shema (Johnson 1987, 126).

6 Izdvajaju se dva entiteta u ovom procesu. Pod terminom „profilisani entitet” podrazumeva se entitet koji je izdvojen za primarni fokus, tj. entitet koji se lokalizuje; on se postavlja naspram referentnog entiteta – eksplicitni ili implicitni entitet u odnosu na koji se profilisani entitet izdvaja, tj. entitet u odnosu na koji se posmatrani/profilisani entitet lokalizuje (Rasulić 2004, 45).

Kako Džonson (Mark Johnson) navodi, shema SILA sastoji se od više elemenata ili osobina koji čine iskustveno poimanje SILE⁷:

1. interakcija – svest o nekoj sili javlja se tek ako ona deluje na neki objekat ili čoveka;
2. direktivnost – kretanje objekta u jednom ili više pravaca;
3. jednosmerna putanja – poput sile gravitacije koja često predstavlja tipično poimanje SILE, ali svakako ne važi kod poimanja eksplozija, gde se kretanje odvija u više smerova istovremeno;
4. blokade ili prepreke – i u interagovanju sa objektima i u interagovanju sa drugim ljudima, čovek može da iskusi prepreke pred nekom silom koju primenjuje ili da stvara prepreku nekoj sili;
5. sile imaju poreklo/izvor i mogu biti usmerene prema cilju;
6. postoji struktura ili sekvenca kauzalnosti (Johnson 1987, 43–45).

Dakle, sa jedne strane shema SILA značajna je jer uključuje i vertikalnu i horizontalnu dimenziju, a sva tri predloga koja se istražuju (PREMA, NAD, PROTIV) komuniciraju sa nekom kombinacijom elemenata SILE,⁸ dok je sa druge strane poimanje „sile” veoma važno jer je usko povezano sa poimanjem „nasilja” (posebno fizičkog). Pored primene sile, nasilje tipično podrazumeva najmanje dve osobe (iako ne jednako aktivne), prepreke, izvor i postojanje strukture kauzalnosti.

Ovaj rad fokusira se na istraživanje tri jezičke konstrukcije – „nasilje prema ženama”, „nasilje nad ženama” i „nasilje protiv žena”, i analizu metaforičnosti koju one sadrže. Potreba za temeljnom analizom navedenih konstrukcija javila se jer je poslednjih godina uočena favorizacija navedene konstrukcije sa predlogom PREMA kod feminističkih organizacija, dok se u medijima koriste i konstrukcija sa predlogom NAD i sa predlogom PREMA. Tako na primer,

7 Džonson navedene elemente posmatra kao geštalt – značenje celine (SILA) koju ovi elementi čine nije svodivo na pojedinačne delove. Međutim, pošto cilj ovog rada nije da odgovori na pitanje na koji način se misli, već da mapira i analizira značenja koja već postoje, prikazivanje delova može pomoći u razumevanju povezivanja različitih koncepata i uvidanja sličnosti i razlika između njih.

8 Džonson prikazuje SILU na horizontalnoj osi na slikama, ali ona može delovati u bilo kom pravcu, iako svaki pravac ne mora biti jednako (pro)tipičan.

feminističke organizacije civilnog društva koje se u Srbiji više od dve decenije bave problemom nasilja nad ženama⁹ – Mreža Žene protiv nasilja i Autonomni ženski centar – pokazuju nedoslednu upotrebu predloga u navedenim konstrukcijama. Mreža Žene protiv nasilja¹⁰ koristi predlog PREMA u šest analiziranih publikacija, pri čemu se u tri od tih publikacija koristi i predlog NAD (Nestorov i Lacmanović 2012; Lacmanović i Milanović 2017; Lukić i dr. 2018; Lacmanović i Nestorov 2012; Ignjatović 2013; Branković i dr. 2012), dok se predlozi PREMA i PROTIV paralelno koriste u jednoj publikaciji (Lacmanović i Nestorov 2012). Organizacija Autonomni ženski centar u svojim publikacijama i pamfletima o nasilju koristi predlog NAD u sedam (Ignjatović i dr. 2002; Wagner 2005; Kelly i Dubois 2008; Savić i Mladenović 2009a; Savić i Mladenović 2009b; Pavlović i Cvetinčanin Knežević 2018; Buljan-Flander i dr. 2019), a predlog PREMA u tri publikacije (Popivoda 2009; Ignjatović 2016; Pavlović i Cvetinčanin Knežević 2018), pri čemu se u jednoj od tih publikacija (Pavlović i Cvetinčanin Knežević 2018) javljaju paralelne upotrebe oba predloga. Dok je u tom slučaju moguće uočiti paralelnu upotrebu predloga u različitim godinama (od 2002. do 2019. predlog NAD; od 2009. do 2018. predlog PREMA), u godišnjim izveštajima o femicidu uočava se dominantna upotreba predloga PREMA od 2013. godine, dok se u izveštaju za 2010. godinu koristio predlog NAD (Lacmanović 2011a), a u izveštaju za 2012. i 2015. godinu i predlog PREMA i predlog NAD (Lacmanović 2013; Lacmanović 2016a). Izveštaji za 2013, 2014, 2016, 2017, 2018. i 2019. godinu dosledno koriste pred-

9 Autorka ovog rada koristi predlog NAD u konstrukciji „nasilje nad ženama” jer smatra da on doprinosi najpreciznijem opisu nasilja kome su žene izložene u patrijarhalnom okruženju. Detaljnu argumentaciju trebalo bi da pruži upravo ovaj rad.

10 S obzirom na to da organizacije Mreža Žene protiv nasilja i Autonomni ženski centar saraduju od svojih početaka, pojedine publikacije izdao je Autonomni ženski centar, ali objavila na svom sajtu Mreža Žena protiv nasilja jer su takođe učestvovala u izradi publikacije. Obratno, izveštaji o femicidu sastavljani su u okviru Mreže Žene protiv nasilja, ali se nalaze na sajtu Autonomnog ženskog centra. Imajući u vidu da je saradnja ovih organizacija veoma bliska, a ciljevi isti, dokumenti i publikacije dostupni na sajtu Mreža Žene protiv nasilja ili Autonomnog ženskog centra uračunati su u ukupni broj publikacija sajta organizacije koja se istražuje. Za potrebe ovog rada nije od posebnog značaja da li je određena publikacija objavljena i na sajtu Autonomnog ženskog centra i na sajtu Mreža Žene protiv nasilja, već nedosledna upotreba predloga.

log PREMA, s tim što zvanični dokumenti koje citiraju koriste predlog NAD (Lacmanović 2014; Lacmanović 2015; Lacmanović 2016b; Lacmanović 2018; Lacmanović 2019; Lacmanović 2020).

Zanimljivo, predlog PROTIV ne javlja se u pretraženim publikacijama, ali se javlja u 28 objava¹¹ u odeljku „Vesti” na internet stranici Autonomnog ženskog centra (Autonomni ženski centar 2006–2021), dok se u tom odeljku konstrukcija „nasilje NAD ženama” nalazi u 144 primera,¹² a konstrukcija „nasilje prema ženama” u 227 primera¹³ (ibid.).

Istraživanje obuhvaćeno ovim radom koristi Korpus savremenog srpskog jezika (verzija SrpKor2013) koji sadrži tekstove različitih stilova (naučni, administrativni, opšti, književnoumetnički), te 122 miliona korpusnih reči (Vitas i Utvić 2013). Primarne konstrukcije koje su pretražene bile su: „nasilje¹⁴ prema/nad ženama/ženom” i „nasilje protiv žena/žene”, a kontrolne konstrukcije obuhvatile su: „nasilje prema/nad muškarcima/muškarcem”, „nasilje protiv muškaraca/muškarca”, „nasilje prema deci/detetu”, „nasilje nad decom/detetom” i „nasilje protiv dece/deteta”. S obzirom na to da je naglasak na navedenim predlozima i njihovom odnosu sa imenicama sa kojima se upotrebljavaju, neophodno je bilo uključiti i gramatičke podatke (padeže sa kojima se koriste, glagoli i imenice uz koje uobičajeno idu).

Kontrolne konstrukcije obuhvaćene su analizom kako bi se stekao bolji uvid u načine na koje maternji govornici i govornice srpskog jezika razumeju fenomen nasilja. Takođe, radi temeljnijeg razumevanja imenice „nasilje” i predloga PREMA, NAD i PROTIV u analizu su uključene i korpusne reči „sila”, „kontrola”, „moć” (odnosno kognitivni domeni SILA, KONTROLA, MOĆ i pojmovi „sila”, „kontrola”, „moć”).¹⁵

11 Pretražene su sledeće padežne konstrukcije: „nasilje protiv žena” (7), „nasilja protiv žena” (13), „nasilju protiv žena” (8) i „nasiljem protiv žena” (0).

12 Pretražene su sledeće padežne konstrukcije: „nasilje nad ženama” (51), „nasilja nad ženama” (54), „nasilju nad ženama” (34) i „nasiljem nad ženama” (5).

13 Pretražene su sledeće padežne konstrukcije: „nasilje prema ženama” (58), „nasilja prema ženama” (100), „nasilju prema ženama” (58) i „nasiljem prema ženama” (11).

14 Pretraga je podrazumevala sve padežne oblike osim vokativa uz sva tri predloga. Kao padež koji se koristi samostalno i za dozivanje, vokativ nije relevantan za ovo istraživanje.

15 Pretraga je podrazumevala sve padežne oblike osim vokativa uz sva tri predloga.

Sila ili fizička sila važna je za analizu jer je, kako je već pomenuto, jedna od osobenosti nasilja i usko povezana sa konceptom nasilja. Kao jedan od osnovnih vidova ispoljavanja moći, „kontrola” podrazumeva upravljanje kretanjem, ponašanjem i delovanjem nekog entiteta putem kontrole resursa i prava. Ovakav odnos poima se, takođe, uz pomoć odnosa vertikalnosti, na osnovu metafore KONTROLA JE GORE, PREDMET KONTROLE JE DOLE (Rasulić 2004, 253), ili KONTROLA JE OGRANIČAVANJE KRETANJA/DELOVANJA kada se potencira element sputavanja entiteta ograničavanjem kretanja ili delovanja i kada se KONTROLA nadovezuje na domen PRITISKA (ibid., 269), koji je opet vid SILE.

Vertikalna dimenzija ima značajno mesto u konceptualizaciji „moći”, odnosno pojmovnih odnosa „dominacije” i „potčinjenosti”. U ovim apstraktnim pojmovnim odnosima relevantno je orijentaciono pojmovno preslikavanje sheme GORE–DOLE: MOĆ JE GORE, NEMOĆ/ENTITET U ODNOSU NA KOJI SE ISPOLJAVA MOĆ JE DOLE, u čijoj osnovi leži metafora MOĆ JE FIZIČKA SNAGA (ibid., 252). Ova pojmovna korelacija potiče od povezivanja sa fizičkim iskustvom, gde se veća fizička snaga, viši rast i/ili položaj u prostoru vezuju za GORE (ibid.).

SILA, KONTROLA i MOĆ povezani su sa orijentacijom GORE u (makar zapadnom)¹⁶ konceptualnom sistemu, ali su istovremeno povezani i sa „nasiljem”. Ta veza ogleda se i u uobičajenom razmišljanju i ponašanju nasilnika – ako moć i kontrola popuste, nastupa sila (pretnja silom ili/i upotreba sile). Veza kontrole i moći sa nasiljem nad ženama vidljiva je, isto tako, u modelu „krug/točak nasilja”, koji pokazuje različite oblike fizičkog, seksualnog i psihičkog nasilja i cilj nasilnog ponašanja – uspostavljanje kontrole radi demonstracije moći.¹⁷

16 Pojmovne metafore uslovljene su i okruženjem u najširem smislu, kulturom i društvenim uređenjem, a ne samo (čovekovim) telom. Niz primera pokazuje ovakvo poimanje SILE, KONTROLE i MOĆI i kod govornika i govornica engleskog jezika (Lakoff and Johnson 2003, 16).

17 „Krug/točak nasilja” osmislili su Majkl Pejmer (Michael Paymar) i Elen Pens (Ellen Pense) kako bi ukazali na dominantne oblike nasilja nad ženama i različite oblike ponašanja (pretnje i prinude, zastrašivanje, umanjivanje, poricanje i okrivljavanje, izolacija, korišćenje dece i/ili muških privilegija i drugo) koja služe uspostavljanju potpune kontrole i moći nad ženom. U centru ovog točka jesu moć i kontrola, dok se pomenuti oblici ponašanja nalaze oko njih.

Tesna povezanost moći, kontrole i sile sa fenomenom nasilja nad ženama moguća je zbog patrijarhata kao osnovnog ili, barem, jednog od osnovnih sistema uređenja društava i odnosa unutar njih.¹⁸ U ovom radu, i inače u savremenoj literaturi, pod patrijarhatom se podrazumeva društveni sistem odnosa, praksi, ideja, vrednosti i stavova koji teže uspostavljanju kontrole nad telom, seksualnošću, umom i duhom žena radi formiranja i jačanja moći muškaraca i potvrđivanja i osiguravanja muških privilegija. Kako je istakla Pejtmen (Carole Pateman):

„U istinskom prirodnom stanju, bez jezika i trajnih odnosa, razlike u prirodnim odlikama ne vode dominaciji jednih nad drugima, ili potčinjenosti žena. Prirodna izolovana bića nikako ne bi mogla da ‘razumeju šta su to dominacija i potčinjenost.’ ... Ni muškarci ne bi mogli vladati ženama: polovima bi nedostajala društvena i moralna shvatanja i želje koji omogućavaju polnu dominaciju” (Pejtmen 2001, 105).

Društvena moć povezana je u konceptualizaciji (ljudi) sa društvenim statusom, a kako fizička moć ima status GORE s obzirom na povoljan položaj tela i bolju kontrolu u uspravnom položaju, tako se i na koncept društvene moći preneo status GORE, pa se i bolji i pogodniji položaj na društvenoj lestvici smešta GORE. Generalno, sve pojave koje karakterišu nešto što ima pozitivan ili dobar učinak na osobu – sreća, zdravlje, život, kontrola, snaga, sila i slično – jesu GORE (Lakoff and Johnson 2003, 17). Pošto patrijarhat podrazumeva da su „pozicije žena i muškaraca društveno, institucionalno, ideološki i individualno/lično postavljene asimetrično” (Ignjatović 2011,

18 Svako društvo nema u svojoj strukturi i uređenju iste forme patrijarhata; istorija određenog podneblja, kulturne, religijske i druge razlike svakako utiču na oblike njegovog ispoljavanja i načine izgradnje muškosti, ženskosti i rodnih identiteta uopšte. Ipak, bez obzira na razlike, ako se nešto može nazvati „patrijarhalnim” znači da postoji minimum zajedničkih karakteristika po kojima se to nešto ne prepoznaje kao, na primer, „matrijarhalno”. S tim u vezi, ovde je važno uzeti u obzir navode istoričarke Lerner (Gerda Lerner) da zasnivanje patrijarhata (barem u društvima koja se nazivaju „zapadnim”) nije bio jedan događaj nego *proces* koji se odvijao skoro 2500 godina (okvirni period: 3100 p.n.e. – 600 p.n.e.) (Lerner 1986, 8). Uprkos preoblikovanjima patrijarhata u novim političkim i ekonomskim uslovima koji su nastajali i nestajali, nadmoć muškaraca u svim poznatim, a različitim društvima ostaje činjenica.

58), položaj žene na društvenoj lestvici tipično se nalazi DOLE i stoga podrazumeva podređeni položaj. Zato se i može reći da: „nasilnik često ima viši/bolji položaj u zajednici, ili raspolaže *boljim* resursima (ličnim, materijalnim, društvenim)” (ibid., 82; naglasak dodat).

Iako se u ovom radu koristi teorijski i metodološki okvir kognitivne lingvistike, treba imati u vidu da ona nije homogeno područje i da se, u skladu s tim, ovaj rad ne oslanja na sve njene ideje: ne pretpostavlja se primat prostornog domena u organizovanju pojmovnog sistema, ne polemiše se o (ne)paralelnom usvajanju organizacije prostora i jezika niti o psihološkoj realnosti pojmovne metafore. Različita istraživanja daju različite podatke i zaključke o ovim pitanjima i neophodna su dodatna znanja i studije iz psihologije, psiholingvistike i neurolingvistike da bi se na njih moglo preciznije odgovoriti.

Korpusni pristup koji se ovde primenjuje ne traži jasno utvrđenu vezu između jezičkog i konceptualnog, već stavlja akcenat na analizu jezičkog materijala i onoga što je njime predstavljeno. Ipak, za kvalitativnu analizu neophodno je poznavanje kulturnog konteksta, te će se znanja kognitivne lingvistike povezati i dopuniti znanjima iz feminističke teorije.

Uvodno poglavlje pruža osnovne postavke kognitivne lingvistike i feminističke teorije na kojima se zasnivaju kvantitativna i kvalitativna analiza koje slede nakon bližeg predstavljanja fenomena nasilja nad ženama. Cilj ovog rada jeste da se detaljno istraže konstrukcije „nasilje prema ženama”, „nasilje nad ženama” i „nasilje protiv žena” kako bi se bolje razumela konceptualizacija ovog fenomena, i kako bi se objasnila paralelna pojava navedenih konstrukcija u medijima i njihova paralelna pojava ili nagli nestanak/nastanak u feminističkim organizacijama civilnog društva.

FENOMEN NASILJA NAD ŽENAMA

Kako bi se razumeo fenomen nasilja nad ženama potrebno je imati u vidu neke od osnovnih podela i pojavnih oblika nasilja uopšte, kod koga se onda, statistikama i analizama, uočava nesrazmeran odnos nasilja koje trpe žene i nasilja koje trpe muškarci.¹⁹ Nasilje se obično kategorizuje u četiri pojavna

¹⁹ Za detalje pogledati pregled podataka i literature u zemlji i inostranstvu u knjizi *Nasilje prema ženama u intimnom partnerskom odnosu: model*

oblika koja često nisu jasno razgraničena i pojavljuju se zajedno (Ignjatović 2011, 42–44):

1. fizičko nasilje: šamaranje, udaranje, šutiranje, davljenje, paljenje, ugrizi, ubodi, fizičko mučenje rukama ili oružjem/oruđem, ubistvo;
2. seksualno nasilje: nepoželjni seksualni komentari i predlozi, neželjeno dodirivanje, prisila na učestvovanje ili gledanje pornografije, bolni i ponižavajući seksualni čin, prisilna seksualna aktivnost, silovanje, incest;
3. psihičko nasilje: zlostavljanje, zastrašivanje, maltretiranje, vređanje, omalovažavanje, izolacija, okrivljavanje, pretnje, prinude, kontrola aktivnosti, zloupotreba dece, vršenje pritiska da žena abortira ili rodi dete;
4. ekonomsko nasilje: kontrola prihoda, uskraćivanje prihoda, oduzimanje prihoda, prisvajanje celokupne imovine, sprečavanje ili zabrana da se obavlja ekonomska aktivnost.

Isto tako, kada se govori o fenomenu nasilja nad ženama neophodno je naglasiti i korišćenje muških privilegija koje doprinose održavanju moći i kontrole nad ženama, a koje uključuju dominantnu raspodelu rodni uloga i društvenih očekivanja u skladu sa zamišljenom podelom maskulino/femino: muškarac donosi sve važne odluke ili računa da je njegovo mišljenje vrednije i važnije zato što je muškarac, smatra da žena treba da se ponaša i oblači u skladu sa njegovim željama i uputstvima, očekuje da ima pravo na telo žene, opravdava svoje nezrelo, neprimereno i/ili bahato ponašanje time što je muškarac, podrazumeva da žena preuzme obaveze oko kućnih poslova, dece i/ili starijih ukućana, deli žene u dve kategorije (dobre/loše; svetica/kurve; za brak/„za jednokratnu upotrebu”), označava žene kao histerične i lude zato što se ne ponašaju u skladu sa njegovim očekivanjima i/ili izražavaju nezadovoljstvo itd.

Bilo da se posmatra kao preduslov ili čak uzrok nasilja (nad ženama) ili kao deo pojedinačnih nasilnih činova, objektivifikacija je izuzetno značajna

koordiniranog odgovora zajednice, posebno poglavlje „Karakteristike nasilja prema ženama u intimnom partnerskom odnosu” (Ignjatović 2011, 23–41) i istraživanja Svetske zdravstvene organizacije (Krug et al. 2002; García-Moreno et al. 2005; Howes 2013).

prilikom analize i razumevanja nasilja. Ona se odnosi na načine govora, mišljenja i delanja, najčešće, ali ne nužno, u vezi sa seksom i seksualnošću, koji tretiraju ljudsko biće kao objekat (Nussbaum 1995, 249, 257). Nussbaum (Martha Nussbaum) ističe da postoji najmanje sedam različitih odlika objektivacije koje mogu biti povezane međusobno, ali i delovati samostalno (ibid., 251, 257):

1. instrumentalnost – tretiranje osobe kao oruđa radi postizanja sopstvenog cilja;
2. poricanje autonomije – tretiranje osobe kao da joj nedostaju autonomija i samoodređenje;
3. inertnost – tretiranje osobe kao da joj nedostaje sposobnost delovanja ili akcije;
4. zamenljivost – tretiranje osobe kao zamenljive;
5. povredivost/narušavanje – tretiranje osobe kao da nema sopstvene granice i integritet, pa ju je stoga dozvoljeno razbiti, smrskati, provoliti u nju;
6. vlasništvo – tretiranje osobe kao da ju je moguće posedovati i stoga kupiti ili prodati;
7. poricanje subjektivnosti – tretiranje osobe na takav način da joj se poriču sva iskustva ili osećanja ili se ona ne uzimaju u obzir jer se vide kao nevažna.

Shodno navedenom može se zaključiti da nasilje nad ženama podrazumeva istovremeno preuzimanje niza ideja i aktivnosti, kao i potpuno isključenje drugog niza ideja i aktivnosti – određeni obrasci ponašanja koji bi ispoljavali poštovanje, uvažavanje, saosećanje, razumevanje i samilost ignorišu se ili odbacuju.

Pitanje koje se neminovno nameće, ako se uzmu u obzir različite odlike objektivacije i oblici nasilja, jeste koji je deo tela, uma, duha, dela celokupne ličnosti, ili neminovno ličnost žene kao celina, ugrožen i napadnut prilikom nasilnog čina? Ili, iz druge perspektive, šta, koga i koji deo ili celinu nasilnik napada kada napada ženu (zato što je žena)? Koji je odnos tela i sopstva žene i da li je telo najprijemčiviji način da se (na) ženi demonstrira moć? Da li je primarni cilj demonstracije moći ono što Pejtmen naziva „muško polno pravo” (Pejtmen 2001, 26, 204), to jest obezbeđivanje pristupa ženskom telu,

ili je obezbeđivanje pristupa ženskom telu neophodno da bi se moć demonstrirala? I naročito, da li je prevashodno reč o uspostavljanju konstantnog i neograničenog pristupa ženskom telu²⁰ ili o uspostavljanju nekontrolisanog i bezuslovnog pristupa telu–ličnosti–sopstvu žene kao neodvojive celine?

Izvesno je svakako da nasilje ostavlja posledice na fizički, psihički i seksualni integritet žena – fizičke povrede (prolazne i trajne), fizička i psihička iscrpljenost, niže opšte zdravstveno stanje, nesigurnost, neodlučnost, strah, zanemarivanje sopstvenih potreba, nemogućnost izbora, zabrinutost za vlastitu dobrobit i život, zabrinutost za dobrobit i život svoje dece, nedosledniji stil roditeljstva, osećanje krivice, sramote i poniženja, veći rizik od misli o suicidu ili suicida (Ignjatović 2011, 13, 20, 31–32, 35, 70–73). Navedeno ponovo potvrđuje status DOLE osobe koja trpi i preživljava nasilje.

U zavisnosti od toga da li je reč o pojedinačnom slučaju nasilja koji traje kraće ili duže vreme, podrazumeva jednu, dve ili nebrojeno nasilnih aktivnosti, nasilni činovi će se razlikovati, kao i proces pomaganja žrtvi. Svaki pojedinačni nasilni čin nad ženom je nasilje, skup nasilnih činova koje jedna žena preživi ili ne preživi su nasilje, i skup svih nasilnih činova koje neke žene prežive, a druge ne prežive su nasilje. Nasilni činovi nad ženama se u poreklu i nameri, ili u početnom i krajnjem, ne razlikuju i upravo je iz ovog razloga moguće govoriti o nasilju nad ženama kao *fenomenu*. Navedeno treba da ukaže na svezremenski i sveprostorni fenomen koga karakteriše kontinuitet,²¹ bez obzira na nesporne promene društvenog konteksta.²²

20 Jer svaka Drugost i svaki Drugi može poslužiti za demonstriranje moći.

21 Iako je uobičajena konceptualizacija kontinuiteta kao prave linije (duži ili poluprave), adekvatnije je u kontekstu promena strukture i organizacije društava percipirati kontinuitet kao različite krive, u nekim delovima tanje, u drugima deblje. Činjenica da je nešto kriva linija ne znači i osobinu isprekidanosti ili prekinutosti.

22 Istovremeno nasilje nad muškarcima (koje potiče od žena) *nije* svezremenski i sveprostorni fenomen, niti je u savremenim društvima jednako prisutno (u nekima verovatno nije uopšte, ako bi se primenila definicija „nasilje koje čine žene nad muškarcima *zato što su muškarci*” i ako bi se podrazumevalo da žene započinju i primenjuju nasilno delanje i ponašanje) i jednako intenzivno kao fenomen nasilja nad ženama. U krajnjem, ono to ni ne može biti zbog patrijarhalne strukture društava.

NASILJE PREMA ŽENAMA

Jedan od pojavnih oblika imenice „nasilje” koristi se uz dativ s predlogom PREMA, tj. s objekatskim direktivnim dativom, čije semantičko obeležje direktivnosti (u modelima sa imenicama) podrazumeva objekat–cilj statičke ili dinamičke usmerenosti (Piper i dr. 2005, 182). Međutim, kako se navodi u *Sintaksi savremenoga srpskog jezika*, ovaj dativ koristi se kako bi se istaklo osećanje ili raspoloženje koje je orijentisano na neki objekat²³ (adresat) ili se iskazuje ili upućuje adresatu (ibid., 184), dok se akcija, radnja ili delovanje izraženi u imenici ne navode kao posebna upotreba. S tim u vezi, objekatski direktivni dativ uobičajeno ide uz imenice „divljenje”, „ljubav”, „mržnja”, „sažaljenje”, „poverenje”, kao u primerima: „Osećala je ljubav/mržnju/sažaljenje prema njemu” ili „Pokazivao je divljenje/poštovanje prema njima” (ibid.).

Mada nasilje proizilazi iz sklopa različitih osećanja i raspoloženja, ono je pre svega čin, delanje,²⁴ a ne osećanje ili raspoloženje. Naravno, ono najčešće označava fenomen koji obuhvata niz konkretnih aktivnosti, ponašanja i odluka, a ne jedan čin, ali i tako posmatrano nasilje ne odnosi se primarno na skup osećanja ili raspoloženja. Sa izuzetkom imenica „divljaštvo”, „siledžijstvo”, „iživljavanje”,²⁵ ostale imenice koje označavaju neki vid nasilničkog ponašanja pretežno su glagolske imenice i koriste se bez predloga: vređanje, maltretiranje, zlostavljanje, batinanje, povređivanje, ugnjetavanje, silovanje, uznemiravanje, proganjanje, ponižavanje, napastvovanje, linčovanje, šikaniranje, mrcvarenje, mučenje, tlačenje, pokoravanje, zloupotreba (nekoga), pa nije moguće međusobnim upoređivanjem doći do zaključka o predlogu koji bi najbolje odgovarao imenici „nasilje”. S druge strane, zanimljivo je da se imenice koje označavaju sklop osobina i ponašanja koja se mogu okarakterisati kao nasilne, ali koje same po sebi nisu čin ili delanje, koriste uz pred-

23 Veoma često druga osoba.

24 I u slučaju da je u pitanju psihičko nasilje.

25 Dok primeri za imenice „divljaštvo” i „siledžijstvo” u Korpusu savremenog srpskog jezika (Vitas i Utvić 2013) ne pokazuju značajne rezultate (divljaštvo NAD: 1; divljaštvo PREMA: 2; divljaštvo PROTIV: 0; siledžijstvo NAD/PREMA/PROTIV: 0), primeri za imenicu „iživljavanje” pokazuju jasnu prevagu predloga NAD: 33 (iživljavanje PREMA: 1; iživljavanje PROTIV: 0).

log PREMA zajedno sa glagolima „ispoljiti/pokazati”: surovost, okrutnost, svirepost, nemilosrdnost, nehumanost, neljudskost, grubost.

Dakle, sintaksički gledano, imenica „nasilje” može se koristiti uz PREMA + DATIV s obzirom na to da podrazumeva direktivnost ili usmerenost na neki objekat. Fenomenološki gledano, nasilje je uvek neka aktivnost, čin, a ne osećanje ili raspoloženje uz koje se tipično koristi predlog PREMA + DATIV.

Dok dativ podrazumeva usmeravanje nečega u pravcu nekog cilja, on ne stavlja u prvi plan način na koji se usmerenost ostvaruje – kretanjem tj. promenom mesta u prostoru ili okretanjem (promenom položaja) pri čemu se ne menja mesto u prostoru (Antonić 2011, 176).²⁶ U drugom slučaju, u pitanju je konstrukcija sa predlogom PREMA koja podrazumeva statičku usmerenost, kao u primerima: „Prema zarobljenicima su bile uperene cevi pušaka” ili „Gleda prema vama” (Piper 2001, 80), a radi se o direktivnosti koja „ne znači promenu mesta u prostoru, nego tome blisku psihofiziološku usmerenost” (ibid., 68–69). Tako bi ovim opisom bilo obuhvaćeno i verbalno nasilje, ali i druge vrste psihičkog i fizičkog nasilja, jer iako svako nasilje jeste neki čin ili aktivnost, ne podrazumeva svako nasilje fizičku promenu položaja nasilnika (i time nasilja).

Predlog PREMA onda, u konstrukciji „nasilje prema ženama”, može da označi bilo statičku, bilo dinamičku usmerenost u vidu adlativnosti (približavanja). Treba imati u vidu da bi u ovoj konstrukciji upotreba PREMA mogla da se sagleda i u svetlu onoga što se definiše kao opšte značenje posredne lokalizacije, tj. objekat lokalizacije (profilisani entitet) nije u prostoru lokalizatora (referentnog entiteta)²⁷ (ibid., 69, 80) – nasilje nije u prostoru žene (iako je usmereno ka njoj).

Rezultati glavnih i kontrolnih konstrukcija pretrage sa predlogom PREMA u Korpusu savremenog srpskog jezika pokazali su sledeće:

26 U originalnom radu pre svega se misli na fizičke entitete, ali s obzirom na potrebe ovog rada važno je uzeti u obzir i određena preslikavanja koja se događaju kod strukturiranja apstraktnih domena.

27 Različiti autori i autorke koriste drugačije termine i okvire kognitivne lingvistike, tako da se u ovom radu ostaje pri terminima *profilisani* i *referentni entitet*, jer je fokus ovog rada isključivo na upotrebi predloga u apstraktnim značenjima samo dva entiteta, „nasilje” i „žene”.

Tabela 1. Prikaz rezultata glavnih i kontrolnih konstrukcija pretrage sa predlogom PREMA u Korpusu savremenog srpskog jezika

Konstrukcija pretrage	Ukupan broj primera
nasilje prema ženama	15
nasilje prema ženi	0
nasilje prema muškarcima	0
nasilje prema muškarcu	0
nasilje prema deci	0
nasilje prema detetu	0

Pored navedenih konstrukcija pretrage, u Korpusu savremenog srpskog jezika (Vitas i Utvić 2013) proveren je i broj rezultata za „nasilje prema” kako bi se utvrdila učestalost i raznovrsnost njene upotrebe. Dobijeno je 140 primera, među kojima su: „nasilje prema životinjama”, „nasilje prema starima”, „nasilje prema Srbima/Albancima” i „nasilje prema pripadnicima LGBT”.

Konstrukcija „sila prema” pojavila se u Korpusu savremenog srpskog jezika 38 puta u primerima koji su relevantni za istraživanje, poput: „neopravdano primenjena prekomerna sila prema Srbima” i „dalja primena sile prema građanima”, dok su ostali primeri podrazumevali sintagmu „velike sile” i konstrukcije kao što je „odnos velikih sila prema”, koje nisu merodavne za potrebe ovog istraživanja.

Konstrukcija „kontrola prema” javlja se samo u jednom relevantnom primeru: „odnos nadzora i kontrole prema vladi”, dok se ostala značenja ove konstrukcije odnose na granične prelaze („kontrola prema BiH”) ili se PREMA koristi u značenju „na osnovu” – „sprovode kontrole prema propisima”, pa nisu uračunate.

Konstrukcija „moć prema” nalazi se u četiri relevantna primera: „tržišna moć prema dobavljačima”, „otporna moć prema nevernicima”, „otporna moć prema Staljinovoj prevlasti” i „ne nastupa sa pozicije moći prema našim vlastima”.

Tabela 2. Prikaz rezultata imenica „sila”, „kontrola”, „moć” sa predlogom PREMA u Korpusu savremenog srpskog jezika

Konstrukcija pretrage	Ukupan broj primera
sila prema	38
kontrola prema	1
moć prema	4

Dativ je padež cilja i namene, i tim svojstvom odgovara konstrukciji „nasilje PREMA ženama” s obzirom na to da i nasilje podrazumeva aktivnost koja ima *cilj* da se druga osoba povredi i/ili da se drugima pokaže moć. Međutim, dok PREMA ističe usmerenost i direktivnost, zapostavlja krajnju tačku ili lokaciju²⁸ do koje je nasilje (radnja) došlo *ako* je došlo – usmerenost ne znači i da je cilj dostignut. Najčešća upotreba ovog dativa podrazumeva semantičku ulogu *adresata* na koga su usmerena ili upućena osećanja i raspoloženja subjekta koji je prototipično ljudsko biće (Antonić 2011, 165, 173), i time je ono što subjekat upućuje (nasilni čin) istaknuto i očigledno, kao i adresat (žene) ka kome se upućuje. Ipak, ovom konstrukcijom izostaje saznanje o tome da li je adresat zahvaćen tom radnjom ili pod njenim uticajem ili nije. U skladu sa time moglo bi se reći da su žene (referentni entitet ili lokalizator) adresat kome je upućen nasilni čin, ali ne i trpilac nasilnog čina.

NASILJE NAD ŽENAMA

Pored dativa s predlogom PREMA, imenica „nasilje” koristi se uz instrumental s predlogom NAD. Ovakva upotreba instrumentala odnosi se na mesto ili blizinu mesta dešavanja određene radnje, kao i objekta koji je obuhvaćen radnjom: „Istraga nad njim je i dalje otvorena” ili „U ovim danima zemlja se brani od zla nadvijenog nad njom” (Vitas i Utvić 2013); i uz imenice „rukovodstvo”, „kontrola”, „nadzor”, „pobeda”, „starateljstvo” NAD nekim/nečim (Piper i dr. 2005, 243–244), pri čemu treba naglasiti da se konstrukcije sa instrumentalom realizuju u značenjima nedirektivnosti tj. lokativnosti (Piper 2001, 69, 76).

U srpskom jeziku²⁹ mogu se izdvojiti dva tipa konceptualizacije odnosa entiteta u domenu fizičkog prostora na osnovu vertikalne dimenzije, koja su relevantna za ovo istraživanje:

1. položaj – nalaženje entiteta sa gornje odnosno donje strane referentnog entiteta;
2. interakcija – potencijalno ili stvarno delovanje i uticanje jednog entiteta na drugi.

²⁸ Termin lokacija koristi se gramatički.

²⁹ U svim varijantama srpskohrvatskog jezika, ali na primer i u engleskom: *over/under*.

Kod apstraktnog značenja, makar delimično prisutnog u konstrukciji „nasilje nad ženama”, potrebno je dodatno sagledati konceptualizaciju prostornih značenja. Srpski jezik dozvoljava da se uz pomoć odnosa vertikalnosti konceptualizuje nasilje kao naročita vrsta ispoljavanja moći gde se profiliše izrazito negativno delovanje koje proističe iz položaja jačeg (Rasulić 2004, 263). U ulozi profilisanog entiteta sa predlogom NAD javljaju se i druge imenice koje impliciraju nasilnu aktivnost (zločin, zverstvo, genocid, smrtna kazna, strašni sud) (ibid.). Entitet koji je dole trpi posledice nasilne i negativne aktivnosti, i može se shvatiti kao žrtva u potpunosti izložena i pasivno prepuštena tom dejstvu (ibid.).

„U ovoj vrsti odnosa vertikalni raspored entiteta naglašava njihova funkcionalna svojstva, tako da se jedan entitet nalazi u *‘manevarskom prostoru’* drugog entiteta, sa njegove gornje ili donje strane, što omogućuje da jedan deluje na drugi” (ibid., 121).

Ovakva shema najjednostavnije se prenosi na pojam fizičkog nasilja zbog toga što njegovi različiti vidovi podrazumevaju da je nasilnik u pogodnijem fizičkom položaju – obično uspravnom. S tim u vezi je i iskustveno razumevanje da je za fizičko savladavanje osobe potrebno oboriti je na pod ili dovesti u niži položaj od onog koji napadač zauzima. Međutim, pored prototipičnog fizičkog oblika nasilja koji se lakše može opaziti jer ostavlja manje ili više vidljive tragove na telu, ovakva shema preslikava se i na psihičko nasilje i mentalni stav nasilnika da on treba da bude ili da već jeste i na višoj poziciji moći, zbog čega mu je dopušteno da čini šta hoće.

Treba podsetiti da se uz pomoć vertikalne dimenzije konceptualizuju i apstraktni odnosi koji impliciraju DELOVANJE SILE, pa izvorni domen ovog pravca pojmovnog preslikavanja uključuje interakciju entiteta na osnovu FIZIČKOG PRITISKA (sile teže) (ibid., 275). Ovim aspektom ističe se da „entitet koji je gore svojom težinom i/ili nekom dodatnom silom deluje na entitet koji je dole, istovremeno vršeći pritisak na njega, tako da entitet koji je dole trpi određene promene usled tog dejstva” (ibid.). Na osnovu pojmovne metafore MENTALNO JE TELESNO, PSIHIČKI PRITISAK konceptualizuje se kao FIZIČKI PRITISAK (ibid.), a trebalo bi dodati i psihičko nasilje konceptualizuje se kao fizičko.³⁰

30 Ovakva konceptualizacija u skladu je i sa više puta istaknutom činjenicom da posledice koje psihičko nasilje ostavlja na žrtvu nisu blaže ili

Prilikom analize „nefizičkih” oblika nasilja koji zadržavaju shemu NAD/POD bilo bi korisno uključiti i termin „kultura entiteta” (nasuprot terminu „priroda entiteta”), gde bi predlog NAD ukazao na konceptualizaciju nasilničkog položaja – kako on sebe doživljava, ali i kako ga društvo percipira i često dopušta ili opravdava njegovo ponašanje: „Nasilje se javlja kada je nagrada veća od mogućih gubitaka koje nasilničko ponašanje može da proizvede” (Ignjatović 2011, 55). Kultura entiteta bi onda ukazivala na društvene uslove, norme, obrasce i uticaje u čijim okvirima se nasilnici vaspitavaju, grade i stvaraju, a nasilje opravdava time što mu se umanjuje značaj i obim, što se (ne)dosledno dozvoljava njegovo prisustvo ili se ono tek periodično kažnjava. Na osnovu navedenog entiteti se smeštaju u određene (društvene) odnose, koji se opet, u izvesnoj meri, konceptualizuju i kao prostorni.

Kvantitativni rezultati glavnih i kontrolnih konstrukcija pretrage sa predlogom NAD u Korpusu savremenog srpskog jezika pokazali su sledeće:

Tabela 3. Prikaz rezultata glavnih i kontrolnih konstrukcija pretrage sa predlogom NAD u Korpusu savremenog srpskog jezika

Konstrukcija pretrage	Ukupan broj primera
nasilje nad ženama	184
nasilje nad ženom	6
nasilje nad muškarcima	4
nasilje nad muškarcem	0
nasilje nad decom	69
nasilje nad detetom	6

Treba naglasiti da je dobijeno 765 rezultata konstrukcije „nasilje nad”: „nasilje nad životinjama”, „nasilje nad čovekom/ljudima”, „nasilje nad Albancima/Hrvatima”, „nasilje nad demokratskom državom/istorijom/jezikom/logikom/obrazovanjem/pravom” i drugo, što je između pet i šest puta više od konstrukcije „nasilje prema”. Ako se ima u vidu da upotreba predloga NAD (ako je uključena neka aktivnost ili radnja) podrazumeva da referentni entitet trpi posledice, može da trpi posledice, ili je u najmanju ruku prisutan nekakav uticaj na njega (Rasulić 2004, 103), jasnije je zašto se predlog NAD više upotrebljava uz imenicu „nasilje” od predloga PREMA.

kratkotrajnije zato što nisu jednako lako uočive kao fizičke promene na telu usled fizičkog nasilja.

Konstrukcija „sila nad”³¹ pojavila se u Korpusu savremenog srpskog jezika 32 puta, što je približno broju u kojem se pojavljuje „sila prema” (38). Međutim, konstrukcija „kontrola nad” javlja se u 2119 primera (naspram jednog primera „kontrola prema”), a „moć nad” u 89 primera (naspram četiri primera „moć prema”). Ovakvi rezultati potvrđuju tesnu vezu nasilje–kontrola–moć–sila i njeno dominantno prostorno poimanje putem predloga NAD. Patrijarhalni kontekst pak može da pruži dodatno objašnjenje učestalije pojave konstrukcije „nasilje nad ženama” od druge dve kontrolne konstrukcije.

Tabela 4. Prikaz rezultata imenica „sila”, „kontrola”, „moć” sa predlogom NAD u Korpusu savremenog srpskog jezika

Konstrukcija pretrage	Ukupan broj primera
sila nad	32
kontrola nad	2119
moć nad	89

Pored navedenog, za razumevanje fenomena nasilja nad ženama i njegovog jezičkog izraza, značajno je da su pojmovni odnosi dominacije i potčinjenosti, to jest moći, najizrazitiji u domenima VLASTI, AUTORITETA i SUPERIORNOSTI. Jedan vid vlasti i superiornosti može biti raspolaganje nekim entitetom, što se donekle konceptualizuje uz pomoć odnosa vertikalnosti koji podrazumeva interakciju (Rasulić 2004, 253, 262). Tako se u srpskom jeziku u ulozi profilisanog entiteta s predlogom NAD javljaju pojmovi koji impliciraju neki vid raspolaganja (vlasništvo, očinstvo, autorstvo, pravo) (ibid., 262).³²

Pošto NAD predviđa posledice po referentni entitet koji je dole i svesnu ili nesvesnu percepciju da su žene POD nasiljem i *trpe* ga (pasivnost), ako je nasilje NAD ženama, neke feminističke upotrebe preferiraju u navedenoj konstrukciji predlog PREMA kako bi ukazale na mogući pozitivni ishod

31 Izbačeni su primeri: „nemoć čoveka pred mahnitom silom nad kojom je izgubio kontrolu” i „zahvaljujući silama nad kojima nemamo vlasti” jer se NAD odnosi na imenice „kontrola” i „vlast”.

32 U engleskom jeziku su retki takvi primeri: „You have no rights over her future” (Rasulić 2004, 262).

(izlazak iz nasilja), to jest aktivno delovanje žrtve, ili kako bi sprečile sekundarnu viktimizaciju.

Ideja da je upotreba predloga NAD sekundarna viktimizacija žrtava je pogrešna. Sekundarna viktimizacija nastaje kao posledica negativnih reakcija i komentara uže (porodica, prijatelji, poznanici) i šire sredine (različiti mediji, okruženje u kome se osoba obrazuje ili radi) i neodgovornih i neadekvatnih reakcija i komentara službi i institucija koje su u kontaktu sa žrtvom nasilja (policija, socijalna služba, tužilaštvo, advokatske kancelarije) (Ignjatović 2011, 81), a ne kao posledica upotrebe nekog predloga radi opisa fenomena čiji je nasilje glavni deo. Upotreba predloga NAD *ne podrazumeva* značenja nedovoljne osetljivosti prema žrtvama nasilja, nedovoljnu zaštitu od nasilnika ili izlaganja javnosti putem medija, niti stavove i ponašanja koji odobravaju ili podstiču nasilje, umanjuju ili negiraju nasilni čin i traumu ili krive žrtve,³³ niti niske kazne ili njihovo potpuno odsustvo.

Predlog nosi pojedina semantička obeležja prostora i prenos nekih od obeležja na apstraktne pojmove i domene kako bi se oni razumeli i kako bi se o njima moglo misliti, te pomaže stvaranju mentalnih predstava o određenim fenomenima; pitanje je onda šta bliže odgovara opisu i razumevanju celokupnog fenomena nasilja nad ženama, jer upotreba ma kog predloga (nažalost) *ne može* sprečiti sekundarnu viktimizaciju.

Ako su jedini argumenti protiv upotrebe predloga NAD sekundarna viktimizacija i stvaranje takve mentalne slike koja bi podrazumevala da žene ne mogu izaći iz nasilnih situacija, postavlja se pitanje upotrebe predloga NAD u konstrukcijama: „ubistvo učinjeno nad ženama”, „zločin nad ženama”, „kontrola nad ženama”, „moć nad ženama”, „autoritet nad ženama” i drugo, a koje se mogu naći ne samo u opštoj upotrebi, nego i u publikacijama feminističkih organizacija.

Kada je žena izložena nasilnom činu ili ponašanju, ona može osetiti strah, neizvesnost, bes, osećaj krivice, potrebu da reaguje ili da se povuče, umor, očaj, nespokoj, stid ili kombinaciju navedenog, koji svi (pojedinačno ili skupa) usmeravaju na status DOLE, a ne U RAVNI (kako predlog PRE-MA implicira). Kada je žena dugo u nasilnom odnosu ili više njih, a nasilnik je osoba iz njenog bliskog ili najbližeg okruženja, nasilna situacija je dodat-

33 I koji se, između ostalog, iskazuju imenicama, glagolima i pridevima – (leksičke) reči iz otvorene klase reči koje nose značenje odnosno sadržaj.

no otežavajuća i bolna, te takođe sugeriše poziciju DOLE. Kada su žene, putem dominantnih diskursa i/ili praksi države,³⁴ religije, medija i društvenih normi i obrazaca obezvređivane, dok se ujedno nastoji kontrolisati njihovo ponašanje i odluke čije odstupanje dovodi do najrazličitijih kazni, one (ili mnoge od njih) mogu videti svoj položaj kao otežavajući, teži, težak, ili pak bezizlazan. Celokupan fenomen sveprisutnih nasilnih praksi usmerenih na žene onda bolje predočava predlog NAD nego predlog PREMA.

Paradoks predloga NAD ogleda se u tome što je za njegovo značenje relevantniji profilisani entitet – dominacija/kontrola/moć/sila/nasilje NAD nekim/nečim, nego referentni entitet – neko/nešto je pod kontrolom/komandom (Rasulić 2004, 253),³⁵ dok paralelno podrazumeva i fokusiranost na entitet koji je dole (ibid., 107). Prvo (nasilje NAD) govori o konceptualizaciji nasilja kod govornika i govornica srpskog jezika, čemu idu u prilog i brojniji primeri konstrukcija „nasilje nad muškarcima” i „nasilje nad decom” u odnosu na predlog PREMA. Ovakvo dominantno konceptualizovanje nasilja objašnjava se umnogome navedenim postavkama kognitivne lingvistike. Drugo (NAD ženama), međutim, govori o svestremenskom i sveprostornom fenomenu koji se ne može razumeti bez znanja iz okvira feminističke teorije.

NASILJE PROTIV ŽENA

Genitiv s predlogom PROTIV koristi se često da označi negaciju imenica kao što su: „volja”, „želja”, „uverenje”: „Prihvatio je ponuđeni posao protiv svoje volje” (Piper i dr. 2005, 171), a za potrebe ovog rada od posebne važnosti je opozitivni genitiv koji se tipično koristi uz glagole koji izražavaju protivljenje ili suprotstavljanje nekome/nečemu (ibid., 175) – „protestovati”, „pobuniti se”, „štrajkovati”, „urotiti se”, i upotrebljavaju se uz predlog PROTIV. Genitiv je u pogledu dinamičkog aspekta prostornog odnosa, koji svoju osnovnu sintaksičko-semantičku realizaciju ima u značenjima direktivnosti

34 Putem pravnih, obrazovnih, zdravstvenih i drugih institucija.

35 U engleskom se takođe koristi „domination/control over X” odnosno „X under control/command” (Rasulić 2004, 253). Iako se pojmovi „kontrola” i „moći” isto konceptualizuju u engleskom jeziku, nešto je drugačija konceptualizacija „nasilja” jer se predlog OVER, koji odgovara predlogu NAD, ne koristi uz imenicu „violence”.

i nedirektivnosti (lokativnosti), neutralan, te izbor predloga odlučuje o (ne) direktivnosti konstrukcije (Piper 2001, 68–69). Konstrukcija „nasilje protiv žena” mogla bi da sadrži značenje ranije pomenute statičke usmerenosti.

Ukupan broj primera konstrukcije „nasilje protiv” manji je i od zastupljenosti konstrukcije „nasilje prema” (140) i „nasilje nad” (765) i iznosi 58. Mada se ne koristi često, zastupljen je u različitim primerima: „nasilje protiv demonstranata/učesnika”, „nasilje protiv državnih organa”, „nasilje protiv Izraela”, „nasilje protiv Srba/Roma”, „nasilje protiv lica ili grupe lica” (Vitas i Utvić 2013).

Kao što se upotreba predloga PROTIV javlja ubedljivo najmanje kod pretraženih publikacija i objava na stranicama feminističkih organizacija civilnog društva (Mreža Žene protiv nasilja i Autonomni ženski centar),³⁶ ni pretraga u Korpusu savremenog srpskog jezika nije pokazala drugačije rezultate:

Tabela 5. Prikaz rezultata glavnih i kontrolnih konstrukcija pretrage sa predlogom PROTIV u Korpusu savremenog srpskog jezika

Konstrukcija pretrage	Ukupan broj primera
nasilje protiv žena	2
nasilje protiv žene	0
nasilje protiv muškaraca	0
nasilje protiv muškarca	0
nasilje protiv dece	0
nasilje protiv deteta	0

Zanimljivo je da u engleskom jeziku takođe postoji više predloga koji se koriste uz imenicu nasilje: „violence towards” i „violence against”, pri čemu je upotreba drugog, čije je dominantno značenje „protiv”, znatno frekventnija: „violence towards women” – 361; „violence against women” – 16521 (Davies 2018). Moguće je prisustvo uticaja engleskog jezika u konstrukciji „nasilje protiv žena”, posebno zbog mnogobrojnih prevoda feminističkih

³⁶ Samo 28 objava u odeljku „Vesti” na stranici Autonomnog ženskog centra, dok se u istom odeljku konstrukcija „nasilje nad ženama” nalazi u 144 primera, a konstrukcija „nasilje prema ženama” u 227 primera (Autonomni ženski centar 2006–2021).

tekstova i izveštaja o nasilju nad ženama iz drugih zemalja koji su originalno pisani na engleskom. Naravno, takvi prevodi ne bi bili mogući da srpski predlog PROTIV ne dozvoljava takvu ili sličnu upotrebu.

Isto tako, ovakva upotreba predloga PROTIV može se videti kao rezultat povezanosti konceptata nasilje i sila, imajući u vidu da se imenica „sila” javila u značajno većem broju primera uz predlog PROTIV, nego uz predlog PREMA (38) i NAD (32):

Tabela 6. Prikaz rezultata imenica „sila”, „kontrola”, „moć” sa predlogom PROTIV u Korpusu savremenog srpskog jezika

Konstrukcija pretrage	Ukupan broj primera
sila protiv	144
kontrola protiv	7
moć protiv	9

ZAKLJUČAK

Nepromenljive reči, poput predloga, pripadaju zatvorenoj klasi gramatičkih kategorija,³⁷ to jest rečima čiji je broj u jednom jeziku ograničen i ne može se menjati. Njihovo značenje odnosi se pre svega na funkciju koju vrše (Bugarski 2003, 156), tako da predlozi mogu da predstavljaju kategorije poput prostora, sile, uzročnosti, vremena ili perspektive na kojoj je fokus, ali ne mogu izraziti bilo šta iz ovih domena, već su ograničeni na tačno određene aspekte i kombinacije aspekata (Talmy 1983, 227). Pojedinačnu prostornu konfiguraciju moguće je predstaviti uz pomoć neke od shema ili seta razdvojenih shema koje se međusobno razlikuju po funkcijama (ibid., 269). Jedna od osnovnih karakteristika prostornog sistema u jeziku jeste upravo izdvajanje jednog segmenta prostorne scene za primarni fokus i karakterizacija samo određenih, odabranih aspektata prostorne scene, dok se svi ostali aspekti zanemaruju (ibid., 229, 258). Dakle, shematizacija predloga u jeziku *ne može* da označi kontinuitet scene, već ističe neki njen deo.

37 Otvorenu klasu čine imenice i u manjoj meri glagoli i pridevi i ova klasa prihvata nove reči (Bugarski 2003, 156).

To znači da će, u zavisnosti od toga da li se koristi predlog PREMA, NAD ili PROTIV, biti istaknuti različiti elementi ili pak različite perspektive nasilja (i time nasilnika) i žrtve. Istovremeno, čini se da se kvantitativna analiza primarnih konstrukcija pretrage međusobno podupire sa teorijskim okvirom koju pruža za jedne aspekte kognitivna lingvistika, a za druge feministička teorija:

Tabela 7. Sumirani prikaz kvantitativne analize glavnih konstrukcija (nasilje + predlog + žena) i kontrolnih konstrukcija (nasilje + predlog + muškarac/dete) u Korpusu savremenog srpskog jezika

Konstrukcija pretrage	PREMA	NAD	PROTIV
nasilje + predlog + žena	0	6	0
nasilje + predlog + žene	15	184	2
nasilje + predlog + muškarac	0	0	0
nasilje + predlog + muškarci	0	4	0
nasilje + predlog + dete	0	6	0
nasilje + predlog + deca	0	69	0

Interesantno je da Hrvatski nacionalni korpus (HNK; Tadić 2009) takođe pokazuje najviše rezultata sa predlogom NAD u konstrukciji sa imenicama „nasilje” i „žene” (339), dok se predlog PREMA nalazi u 10, a PROTIV u 11 primera.³⁸

Pored kvantitativne analize primarnih i kontrolnih konstrukcija pretrage, rezultati konstrukcija „nasilje + predlog” takođe su pokazali dominantnu upotrebu predloga NAD:

38 Imajući u vidu da autorka ovog rada smatra srpski i hrvatski jezik varijantama srpskohrvatskog, podatke iz Hrvatskog nacionalnog korpusa vidi kao dodatnu potvrdu prevage predloga NAD u navedenim konstrukcijama i u konceptualizaciji „nasilja” kod govornika i govornica srpskohrvatskog. Pošto se ovaj rad ne bavi argumentacijom za posmatranje srpskog i hrvatskog jezika kao jednog, razlozi za ovakav stav mogu se potražiti u detaljnoj analizi Snježane Kordić, datoj u knjizi *Jezik i nacionalizam* (Kordić 2010).

Tabela 8. Sumirani prikaz kvantitativne analize glavne korpusne reči (nasilje) i analiziranih predloga u Korpusu savremenog srpskog jezika

Konstrukcija pretrage	Ukupan broj primera
nasilje + PREMA	140
nasilje + NAD	765
nasilje + PROTIV	58

Konstrukcija „nasilje prema ženama” ističe statičku ili dinamičku usmerenost nekog oblika nasilja ka ženama. Uobičajeno zamišljena putanja podrazumeva pravi smer kretanja po horizontalnoj ravni, što za feministkinje i feministe može biti značajno jer bi takav smer podrazumevao da se žene mogu kretati i usmeriti OD nasilja, to jest, suprotno od pravca iz kog nasilje dolazi. Ujedno, takva predstava isključuje informaciju o tome da li je nasilje došlo do prostora gde su žene ili ne, bez obzira na to da li se govori o pojedinačnim slučajevima nasilja nad ženama ili uopšteno o tom fenomenu. S obzirom na to da fenomen nasilja nad ženama daleko nadilazi pojedinačne slučajeve nasilja u intimnom partnerskom odnosu (koje se možda javlja kao prototip ovog fenomena), može se reći da shema predloga PREMA ističe *početak* nekog nasilnog čina. Možda bi stoga, u slučaju intimnog partnerskog nasilja ili jednog pojavnog oblika nasilja, bilo dovoljno precizno koristiti predlog PREMA, jer bi se time naglasio mogući suprotni smer kretanja u odnosu na nasilje koje se približava, te bi aspekt napuštanja nasilja više došao do izražaja. Ovakva mentalna slika svakako jeste ohrabrujuća i negira bezizlaznost situacije.

S druge strane, konstrukcija „nasilje nad ženama” stvara predstavu zamrzavanja u trenutku nasilnog čina. Ona ne sadrži usmerenost, pa može odati utisak pasivnosti ili nepromenljivosti. U ovom slučaju u fokusu je negativno delovanje koje proističe iz boljeg položaja – konkretnog pogodnog fizičkog položaja koji je potreban za određene nasilne činove, društvenog položaja – statusa u užoj ili široj zajednici, muških privilegija koje omogućavaju i podržavaju nasilne obrasce ponašanja i mizogine (i time okrutne i destruktivne) stavove, ali i ličnog položaja odnosno stava u mentalnom sklopu nasilnika o svojoj veličini i moći koju već ima, ali mora da je zadrži, ili koju nema (dovoljno) i mora da je stekne. Jasno je da ovakva predstava može da

stvari utisak potpune izloženosti i prepuštenosti žene kao žrtve nasilja, ali treba istaći i da ova shema ne sadrži predstavu početka ili kraja, već je fokus ovog predloga trenutak u kome se nasilje dešava. Pojmovi koji su u vezi sa nasiljem i nasilnim činom: dominacija, moć, vlast, vlasništvo, sila i kontrola putem predloga NAD odnosno prenošenjem određenih shema na apstraktna značenja, zadržavaju status GORE i bliži su (u mentalnim obrascima) opisu celokupnije scene nasilja, dok istovremeno osećanja i stanja u kojima se nalaze žene žrtve nasilja bliže opisuje (psihički) status DOLE: strah, neizvesnost, osećaj krivice, povlačenje, umor, očaj, nespokoj, stid. Kontrast koji se ogleda u neravnomernoj raspodeli različitih resursa i očekivanja kroz koje dečaci i devojčice postaju manje ili više (proto)tipični muškarci i žene jeste verodostojnije predstavljen predlogom NAD.

Ekstremni slučajevi nasilja nad ženama, kako u slučaju intimnog partnerskog nasilja, tako i u drugim vrstama nasilja, poput femicida, paljenja žena, genitalnog sakaćenja, prinudnih abortusa ili trudnoće, selektivnih abortusa, odsecanja delova tela, pojedinačnog, grupnog silovanja i silovanja kao ratne strategije, trgovine ženama, prisilnih brakova, ali i zabrane školovanja, zaposlenja, nasleđivanja, kretanja u javnosti bez muškog pratioca, isključivanja istorije žena i negiranja doprinosa žena različitim borbama i otporima, istraživanjima i strukama sada i/ili tokom istorije, svedoče o nasilju nad ženama (zato što su žene, ili devojčicama zato što će biti žene) kao globalnom fenomenu i uvode drugačije mentalne predstave koje značenjski okviri shematizacije predloga PREMA ne pokrivaju. Sudeći prema obimu, raznovrsnosti i prilagođenosti ovog fenomena, treba još reći da patrijarhalna pretpostavka društ(a)va nije da će žena izaći iz nasilja, živeti dostojanstveno, nekada ni (pre)živeti. Žene su patrijarhatu neophodne kao preduslov postojanja i demonstracije moći, ali ne kao individua, ne kao čovek, ne kao ljudsko biće. Patrijarhat podrazumeva kulturu nasilja. U njemu nasilje nije neobičan ili nepoželjan oblik ponašanja (pod pretpostavkom da ga čine muškarci), već odobren, podrazumevan i normalizovan. I dok jedna žena nekada može lakše ili teže da izađe iz nasilne situacije (kada bi predog PREMA odgovarao situaciji), *fenomen* nasilja nad ženama obuhvata i sve one druge žene koje neće izaći iz njega ili neće uspeti da ga izbegnu, pruže (dovoljno) otpora ili imaju (dovoljnu) moć delovanja, bilo da nasilje potiče iz šireg ili užeg okruženja.

Konstrukcija „nasilje protiv žena” naglašava sa jedne strane protivljenje ili suprotstavljanje ženama, to jest nesputanim odlikama, ponašanjima i odlukama žena koje često (ne nužno uvek) istupaju iz patrijarhalnih normi ili ih krše, a sa druge ističe mere i radnje (nasilje) koje se preduzimaju i direktno su uperene protiv žena. Bliska veza ovog predloga sa pojmom „sile” stvara konotacije kako snažne i nagle usmerenosti ka objektu, tako i otpora objekta, zbog čega i može da se javi uz imenicu „nasilje”. Ipak, rezultati nedvosmisleno pokazuju da je upotreba ovog predloga u istraživanoj konstrukciji veoma retka.

Svaka konceptualizacija scene podrazumeva izbor nekih (nikako svih) njenih elemenata (Stanojević 2013, 41), što znači da se određene perspektive ističu odnosno zanemaruju. Moglo bi se reći da na ovom nivou jezici pokazuju nepreciznost ili nedovoljnu preciznost (Talmy 1983, 269). Nedostatak gotovih izraza za niz prostornih i međuprostornih pojavnih oblika na neki način ukazuje na to da govornik ili govornica nema slobodu da se na strukturnom nivou predloga, i generalno zatvorene klase reči, izrazi tako da prenese baš onu shematizaciju koja će naglasiti njegov/njen način konceptualizacije određenog prostora i forme prostora (ibid., 269). U tom slučaju odnos između elemenata scene zavisi od konceptualizatora jer on sam određuje odnose između elemenata (Stanojević 2013, 58), tako da se može reći da je na njemu da izabere neku od shema koje se jednako mogu primeniti na dati fenomen (Talmy 1983, 267). Važno je, ipak, naglasiti svojstvo jezika koje omogućava precizniju karakterizaciju forme prostora time što dopušta razradu referenata koji se odnose na istu formu prostora – moguće je više puta i iz različitih perspektiva uputiti na isti referent (ibid., 274–275).

Bilo da se različite upotrebe predloga u istraživanim konstrukcijama definišu kao nesigurnost ili višestrukost feminističke upotrebe, nesumnjivo je da postoje različite mentalne predstave koje različiti predlozi donose, kao i nemogućnost da se sve moguće predstave upotrebe u istoj konstrukciji radi potpunijeg objašnjenja fenomena nasilja nad ženama.³⁹ Ono što bi kod ove upotrebe predloga bilo relevantno pomenuti jeste tzv. slučaj nedovolj-

39 U srpskom jeziku ne postoji jedan predlog koji obuhvata značenja predloga PREMA, NAD i PROTIV, niti se u jezik može uvesti novi predlog PREMANADPROTIV, NADPROTIV, NADPREMA ili bilo šta slično.

ne specifičnosti (ibid., 269),⁴⁰ kada najbliže dostupne sheme navode manje od onoga na šta bi govornik želeo da ukaže. To bi se posebno odnosilo na feminističku upotrebu navedene konstrukcije. Međutim, ovaj nedostatak i/ili praznina koji ostaju između onoga što sheme mogu „rasparčano” predstaviti može se, na primer, nadoknaditi upotrebom reči iz otvorene klase (ibid., 273), dakle upotrebom imenica i glagola. Konstruisanje značenja je dinamičan proces i odvija se iznova u svakoj pojedinoj situaciji.

Feministkinje moraju konceptualizovati nasilje u okvirima i na načine na koje njihov maternji jezik to dopušta, i upravo iz tog razloga nikada ne bi koristile konstrukcije „nasilje za žene”, „nasilje pored žena”, „nasilje na ženama” i tome slično. Međutim, za razliku od drugih govornika i govornica srpskog jezika, izvesno je da one imaju veću potrebu za prikazivanjem celokupnog fenomena i mogućih rešenja usled temeljnijeg znanja. Dok neka znanja mogu biti zajednička većem broju ljudi i situacija, i time srazmerno nepromenljiva (Stanojević 2013, 39), druga znanja su specifičnija i manje prisutna ili izostavljena u dominantnim diskursima. U skladu sa ovim, nužno je naglasiti da konstruisanje značenja upotrebom jednog od moguća tri predloga u konstrukciji „nasilje PREMA/NAD/PROTIV žena” *neće* biti isto kod feministkinje ili feministe i kod prosečnog građanina ili građanke, ma koji predlog da se upotrebi. To je u isto vreme dobar pokazatelj da će pre poznavanje fenomena nasilja nad ženama približiti moguće shematizacije predloga nego obratno.

LITERATURA

- Antonić, Ivana. 2011. „Sintaksa i semantika predloga *prema*.” *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* LIV (2): 161–178.
- Autonomni ženski centar. 2006–2021. „Vesti.” *Autonomi ženski centar*. Dostupno na: <https://www.womenngo.org.rs/vesti>. Pristupljeno: avgust 2021.
- Bugarški, Ranko. 2003. *Uvod u opštu lingvistiku*. Beograd: Biblioteka XX vek.

40 Drugi slučaj odnosi se na preveliku specifičnost, kada najbliže dostupne sheme navode više od slike u umu govornika ili govornice.

- Davies, Mark. 2018. *The iWeb Corpus*.
Dostupno na: <https://www.english-corpora.org/corpora.asp>.
Pristupljeno: avgust 2021.
- García-Moreno, Claudia, Henrica A.F.M. Jansen, Mary Ellsberg, Lori Heise and Charlotte Watts, eds. 2005. *WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women*. Geneva: World Health Organization. Dostupno na:
<https://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/24159358X/en/>. Pristupljeno: septembar 2021.
- Gerner, Lerna. 1986. *The Creation of Patriarchy*. New York and Oxford: Oxford University Press.
- Howes, Penny, ed. 2013. *Global and Regional Estimates of Violence against Women: Prevalence and Health Effects of Intimate Partner Violence and Non-partner Sexual Violence*. Italy: World Health Organization.
Dostupno na: http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/85239/9789241564625_eng.pdf?sequence=1. Pristupljeno: septembar 2021.
- Ignjatović, Tanja. 2011. *Nasilje prema ženama u intimnom partnerskom odnosu: model koordiniranog odgovora zajednice*. Beograd: Rekonstrukcija Ženski fond.
- Johnson, Mark. 1987. *The Body in the Mind. The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Klikovac, Duška. 2004. *Metafore u mišljenju i jeziku*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Kordić, Snježana. 2010. *Jezik i nacionalizam*. Zagreb: Durieux.
- Krug, Etienne G., Linda L. Dahlberg, James A. Mercy, Anthony B. Zwi and Rafael Lozano, eds. 2002. *World Report on Violence and Health*. Geneva: World Health Organization. Dostupno na: http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Lakoff, George. 1993. „The Contemporary Theory of Metaphor.” In *Metaphor and Thought*, edited by Andrew Ortony, 202–251. New York: Cambridge University Press.

- Lakoff, George, and Mark Johnson. 2003. *Metaphors We Live By*. London: The University of Chicago Press.
- Nussbaum, Martha C. 1995. „Objectification.” *Philosophy and Public Affairs* 24 (4): 249–291. doi: 10.1111/j.1088-4963.1995.tb00032.x
- Pejtmen, Kerol. 2001. *Polni ugovor*. Beograd: Feministička 94.
- Piper, Predrag. 2001. *Jezik i prostor*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Piper, Predrag, Ivana Antonić, Vladislava Ružić, Sreto Tanasić, Ljudmila Popović, i Branko Tošović, ur. 2005. *Sintaksa savremenoga srpskog jezika*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga i Matica srpska.
- Rasulić, Katarina. 2004. *Jezik i prostorno iskustvo*. Beograd: Filološki fakultet.
- Stanojević, Mateusz-Milan. 2013. *Konceptualna metafora: temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode*. Zagreb: Srednja Europa.
- Tadić, Marko. 2009. „New Version of the Croatian National Corpus.” In *After Half a Century of Slavonic Natural Language Processing*, edited by Dana Hlaváčková, Aleš Horák, Klara Osolsobě and Pavel Rychlý, 199–205. Brno: Masaryk University.
- Talmy, Leonard. 1983. „How Language Structures Space.” In *Spatial Orientation. Theory, Research, and Application*, edited by Herbert L. Pick and Linda P. Acredolo, 225–282. New York and London: Plenum Press.
- Vitas, Duško, i Miloš Utvić. 2013. *Korpus savremenog srpskog jezika* (verzija SrpKor2013). Copyright Grupa za jezičke tehnologije Univerziteta u Beogradu. Dostupno na: <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs>. Pristupljeno: avgust 2021.

Izveštaji i publikacije Autonomnog ženskog centra i Mreže Žene protiv nasilja

- Branković, Biljana, Tanja Ignjatović, Slađana Jovanović, Marija Lukić, Vanja Macanović, Zorica Mršević. 2012. *Godišnji izveštaj Opservatorije za praćenje nasilja prema ženama*. Beograd: Autonomni ženski centar. Dostupno na: https://www.zeneprotivnasilja.net/images/stories/opservatorija/pdf/Godisnji_izvestaj_Opservatorije_za_pracenje_nasilja_prema_zenama_2012.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.

- Buljan-Flander, Gordana, Slavica Kusić, Maca Martin, Ljubica Matijević-Vrsaljko, i Neva Tölle. 2019. *Kako izaći iz nasilne veze? Priručnik ženama za život bez nasilja*. Beograd: Autonomni ženski centar. Dostupno na: https://www.womenngo.org.rs/images/publikacije-nasilje/Kako_izaci_iz_nasilne_veze-Prirucnik_zenama.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Ignjatović, Tanja, Danijela Živković, i Bobana Macanović. 2002. *Silovanje je zločin. Priručnik za porodice i prijateljice/prijatelje žena koje su preživele seksualno nasilje*. Beograd: Autonomni ženski centar. Dostupno na: http://www.womenngo.org.rs/sajt/sajt/izdanja/autonomni_zenski_centar/silovanje_prirucnik_za_zene/za%20porodicu.htm. Pristupljeno: septembar 2021.
- Ignjatović, Tanja. 2013. *Posledice koje ima nasilje prema ženama u partnerskom odnosu na decu i odgovor javnih službi na ovaj problem*. Beograd: Autonomni ženski centar. Dostupno na: https://www.zeneprotivnasilja.net/images/stories/pdf/literatura/Posledice_koje_ima_nasilje_prema_zenama_u_partnerskom_odnosu_na_decu_i_odgovor_javnih_sluzbi_na_ovaj_problem.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Ignjatović, Tanja. 2016. „Nasilje u porodici i nasilja prema ženama u intimnom partnerskom odnosu.” U *Preživeti nasilje – posledice po psihičko i fizičko zdravlje žrtava porodičnog nasilja i trgovine ljudima*, Jovana Kortić, Tanja Ignjatović, Biljana Slavković, i Slobodan Savić, 14–28. Beograd: ASTRA-Akcija protiv trgovine ljudima. Dostupno na: https://www.womenngo.org.rs/images/publikacije-nasilje/Preziveti_nasilje-posledice_po_psihicko_i_fizicko_zdravlje_zrtava_porodicnog_nasilja_i_trgovine_ljudima.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Kelly, Liz, i Lorna Dubois. 2008. „Postavljanje standarda: studija i predlog za minimum standarda za servise za podršku ženama koje su preživele nasilje.” Strazbur: Savet Evrope. Dostupno na: http://www.womenngo.org.rs/images/publikacije-dp/minimum_standarda_ewl_lizkelly.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Lacmanović, Vedrana. 2011a. „Femicid – ubistva žena u Srbiji. Kvantitativno-narativni godišnji izveštaj za 2010. godinu.” Beograd: Mreža Žene protiv nasilja. Dostupno na: https://zeneprotivnasilja.net/images/stories/pdf/femicid/FEMICID_Kvantitativno_-_narativni_izvestaj_za_2010.godinu.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.

- Lacmanović, Vedrana. 2011b. „Femicid – ubistva žena u Srbiji. Godišnji kvantitativno-narativni godišnji izveštaj, 2011. godina.” Beograd: Mreža Žene protiv nasilja. Dostupno na:
https://zeneprotivnasilja.net/images/stories/pdf/femicid/FEMICID_Kvantitativno_-_narativni_izvestaj_za_2011.godinu.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Lacmanović, Vedrana. 2013. „Femicid – ubistva žena u Srbiji. Kvantitativno-narativni izveštaj, 2012. godina.” Beograd: Mreža Žene protiv nasilja. Dostupno na:
https://zeneprotivnasilja.net/images/stories/pdf/femicid/FEMICID_Kvantitativno_-_narativni_izvestaj_za_2012.godinu.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Lacmanović, Vedrana. 2014. „Femicid – ubistva žena u Srbiji. Kvantitativno-narativni izveštaj, 2013. godina.” Beograd: Mreža Žene protiv nasilja. Dostupno na:
https://zeneprotivnasilja.net/images/pdf/FEMICID_Kvantitativno_-_narativni_izvestaj_za_2013.godinu.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Lacmanović, Vedrana. 2015. „Femicid – ubistva žena u Srbiji. Kvantitativno-narativni izveštaj, 2014. godina.” Beograd: Mreža Žene protiv nasilja. Dostupno na:
https://zeneprotivnasilja.net/images/pdf/FEMICID-Kvantitativno-narativni_izvestaj_za_2014.godinu.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Lacmanović, Vedrana. 2016a. „Femicid – ubistva žena u Srbiji. Kvantitativno-narativni izveštaj, 2015. godina.” Beograd: Mreža Žene protiv nasilja. Dostupno na:
https://zeneprotivnasilja.net/images/pdf/FEMICID-Kvantitativno-narativni_izvestaj_za_2015.godinu.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Lacmanović, Vedrana. 2016b. „Femicid – ubistva žena u Srbiji. Kvantitativno-narativni izveštaj, 2016. godina.” Beograd: Mreža Žene protiv nasilja. Dostupno na:
https://zeneprotivnasilja.net/images/pdf/FEMICID-Kvantitativno-narativni_izvestaj_za_2016.godinu.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Lacmanović, Vedrana. 2018. „Femicid – ubistva žena u Srbiji. Kvantitativno-narativni izveštaj za 2017. godinu.” Beograd: Mreža Žene protiv nasilja. Dostupno na:

- https://zeneprotivnasilja.net/images/pdf/FEMICID_Kvantitativno-narativni_izvestaj_za_2017_godinu.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Lacmanović, Vedrana. 2019. „Femicid – ubistva žena u Srbiji. Kvantitativno-narativni izveštaj 1. januar– 31. decembar 2018. godine.” Beograd: Mreža Žene protiv nasilja. Dostupno na: https://zeneprotivnasilja.net/images/pdf/FEMICID_Kvantitativno-narativni_izvestaj_za_2018_godinu.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Lacmanović, Vedrana. 2020. „Femicid – ubistva žena u Srbiji. Kvantitativno-narativni izveštaj 1.januar-31.decembar 2019. godine.” Beograd: Mreža Žene protiv nasilja. Dostupno na: https://www.womenngo.org.rs/images/femicid/FEMICID_Kvantitativno-narativni_izvestaj_2019.godina.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Lacmanović, Vedrana, i Aleksandra Nestorov. 2012. „Analiza novinskih članaka o nasilju prema ženama u periodu januar/februar 2012. godine u Srbiji.” Beograd: Mreže Žene protiv nasilja i Autonomni ženski centar. Dostupno na: https://www.zeneprotivnasilja.net/images/stories/pdf/Analiza_novinskih_clanaka_o_nasilju_prema_zenama.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Lacmanović, Vedrana i Vera Milanović. 2017. *Kako vas žene čitaju? Medijsko izveštavanje štampanih medija o muškom nasilju prema ženama u porodici i partnerskim odnosima iz perspektive žena koje su preživjele nasilje*. Beograd: Autonomni ženski centar. Dostupno na: https://www.zeneprotivnasilja.net/images/pdf/literatura/Kako_vas_zene_citaju.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Lukić, Marija, Dragana Jovanović, Biljana Slavković, i Biljana Petrović. 2018. *Nijedna žena manje*. Beograd: Autonomni ženski centar. Dostupno na: https://www.zeneprotivnasilja.net/images/pdf/literatura/Nijedna_zena_manje.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Nestorov, Aleksandra, i Vedrana Lacmanović. 2012. „Analiza upitnika o važnosti SOS telefona za podršku ženama koje su preživjele nasilje.” Beograd: Autonomni ženski centar, 2012. Dostupno na: https://www.zeneprotivnasilja.net/images/stories/pdf/literatura/ANALIZA_UPITNIKA_O_VAZNOSTI_SOS_TELEFONA_ZA_PODRSKU

- ZENAMA_KOJE_SU_PREZIVELE_NASILJE.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Pavlović, Sanja, i Hristina Cvetinčanin Knežević. 2018. *U ime (muškog) naroda: analiza osuđujućih sudskih presuda za prekršajno delo prostitucija*. Beograd: Autonomni ženski centar. Dostupno na: https://www.womenngo.org.rs/images/publikacije-nasilje/U_ime_muskog_naroda_PDF.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Popivoda, Tijana. 2009. *Silovanje je zločin. Priručnik za žene koje su preživele seksualno nasilje*. Beograd: Autonomni ženski centar. Dostupno na: http://www.womenngo.org.rs/publikacije-azc/silovanje_je_zlocin.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Savić, Jelena, i Lepa Mladenović. 2009a. *Feminističke konsultacije sa ženama koje su preživele seksualno nasilje. Protokoli rada*. Beograd: Autonomni ženski centar. Dostupno na: http://www.womenngo.org.rs/images/publikacije-dp/Konsultacije_sa_zenama_koje_su_prezivele_seksualno_nasilje-Protokoli_rada.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Savić, Jelena, i Lepa Mladenović. 2009b. *Seksualno nasilje. Razumevanje iskustva traume*. Beograd: Autonomni ženski centar. Dostupno na: http://www.womenngo.org.rs/images/publikacije-dp/Seksualno_nasilje-Razumevanje_iskustva_traume.pdf. Pristupljeno: septembar 2021.
- Wagner, Mirjana. 2005. *Putokaz za moja prava u zaštiti od nasilja u porodici*. Beograd: Autonomni ženski centar. Dostupno na: <http://www.womenngo.org.rs/publikacije-dp/putokaz.pdf>. Pristupljeno: septembar 2021.

Primljeno/Received: 02.09.2021.

Izmenjeno/Changed: 27.09.2021.

Prihvaćeno/Accepted: 15.10.2021.

Violence TOWARDS Women, Violence OVER Women, Violence AGAINST Women: How Preposition Changes (or Does Not Change) the Conceptualization of Violence and the Conceptualization of Woman

Tamara IVANČEVIĆ

Independent Researcher

Summary: A more profound study of prepositions within the framework of cognitive linguistics has highlighted the importance of the category of space in structuring both concrete and abstract meanings. Simultaneous, inconsistent, but grammatically correct use of three prepositions in the constructions: “violence TOWARDS women,” “violence OVER women” (not used in the English language, but very common in the Serbian) and “violence AGAINST women” imposed the need for a detailed analysis of these three prepositions in the mentioned constructions and the similarities and differences of mental representations that may exist among speakers of the Serbian language, depending on which preposition is used. A key feature of cognitive linguistics – recognizing the influence of human beings and their environment on the formation and development of meaning – required an interdisciplinary approach, and therefore contextualization and explanation with the help of feminist theory, bearing in mind that the phenomenon of violence against women is primarily recognized, described and explained by feminist activism and theory. The interaction of language and environment can create or indicate cracks in certain concepts, which are especially prominent when there is a choice between several linguistic expressions that more closely denote and describe these concepts. Considering that the patriarchal structure of society creates a specific type of violence – violence that takes sex difference as an imperative, this paper seeks to show and explain the conceptual cracks related to violence and women and have arisen in the interaction of language and that patriarchal structure of society.

Keywords: violence, patriarchy, women, cognitive linguistics, orientational metaphor, preposition TOWARDS, preposition OVER, preposition AGAINST